

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

MGR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet Łódzki

ASEAN POD CORAZ WIĘKSZĄ PRESJĄ W SPRAWIE BIRMY

Zarówno ONZ jak i niektóre państwa Azji Południowo-Wschodniej domagają się od ASEAN bardziej zdecydowanych działań w sprawie sytuacji wewnętrznej w Birmy. Tymczasem junta konsekwentnie zwalcza opozycję polityczną w kraju o czym świadczą kolejne wyroki skazujące dla byłej radczyni stanu. We wrześniu mogliśmy się przekonać, że Ferdinand Marcos Jr. będzie prowadził wielowektorową politykę zagraniczną Filipin za sprawą wizyt w Indonezji i Singapurze, a także spotkania z amerykańskim prezydentem w Nowym Jorku. Nie jest to dobra wiadomość dla Pekinu, który mógł liczyć na większą swobodę działań w trakcie prezydentury Rodrigo Duterte. Co więcej, Manila zwiększyła intensywność protestów przeciwko chińskiej aktywności na spornych obszarach Morza Południowochińskiego.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

2 września: była radczyni stanu Birmy usłyszała kolejny wyrok. Sąd uznał Aung San Suu Kyi winną oszustw wyborczych w wyborach z listopada 2020 r. i skazał ją na trzy lata ciężkich robót w więzieniu. Biorąc pod uwagę ostatni wyrok, była liderka państwa powinna spędzić w zakładzie karnym łącznie 17 lat. Warto jednak zaznaczyć, że pierwszy raz kara pozbawienia wolności została uzupełniona o wykonywanie ciężkich prac, z czego zgodnie z ustawą o więziennictwie powinny być zwolnione osoby chore i w podeszłym wieku.

5 września: prezydent Filipin zrealizował swoją pierwszą podróż zagraniczną od czasu objęcia urzędu w czerwcu bieżącego roku. Ferdinand Marcos Jr odwiedził Indonezję, gdzie spotkał się z prezydentem Joko Widodo. Liderzy obu państw podpisali umowę o współpracy w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa, pięcioletni plan działań dyplomatycznych, a także zgodzili się na przyspieszenie przeglądu ustaleń dotyczących granic morskich. Prezydenci omówili również kwestie związane ze współpracą gospodarczą oraz zagrożeniami regionalnymi, w tym aktywność organizacji terrorystycznych.

5 września: specjalna wysłanniczka ONZ do Birmy wezwała ASEAN do opracowania regionalnych ram ochrony uchodźców. Noeleen Heyzer zwróciła się z apelem do Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej o wypracowanie planu, który zapewniłby ochronę uchodźcom uciekającym z Birmy w związku z niestabilną sytuacją wewnętrzną w tym kraju, będącą skutkiem zamachu stanu z 2021 r. Według danych ONZ ponad 1,3 mln ludzi zostało przesiedlonych w Birmy z czego 974 tys. zmuszono do opuszczenia swoich domów.

5 września: Malezja wezwała ASEAN do bardziej konsekwentnego egzekwowania planu pokojowego w Birmy. Minister spraw zagranicznych Malezji Saifuddin Abdullah wezwał Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej do pilniejszych działań na rzecz pomocy humanitarnej oraz pobudzenia procesu pokojowego w Birmy rządzonej przez juntę. W związku z tym minister zwrócił się do Sekretarza Generalnego ASEAN z prośbą o aktualne informacje na temat sytuacji w Birmy, ponieważ nie otrzymał żadnych raportów

od czasu spotkania ministerialnego w Kambodży. Zdaniem szefa malezyjskiej dyplomacji sytuacja w jednym z państw członkowskich stowarzyszenia jest na tyle pilna, że region nie może sobie pozwolić na zwleknięcie do kolejnego szczytu w listopadzie.

6 września: prezydent Filipin złożył oficjalną wizytę w Singapurze. Ferdinand Marcos Jr. spotkał się w Singapurze z prezydent Halimah Yacob oraz premierem Lee Shien Loongiem. W ramach wizyty przedstawiciele obu państw podpisali pięć porozumień z zakresu wymiany informacji dotyczących zwalczania działań terrorystycznych, współpracy cyfrowej, rozwoju miasta New Clark (transfer technologiczny w obrębie rozwiązań typu *smart city*), współpracy w zakresie ochrony danych osobowych i współpracy technologicznej, a także współpracy dotyczącej funkcjonowania wodociągów i systemów kanalizacyjnych. Ferdinand Marcos Jr. usłyszał również deklarację w sprawie singapurskich inwestycji na łączną kwotę 6,54 mld USD. Nowe deklaracje mają się przyczynić do powstania 15 tys. nowych miejsc pracy za sprawą inwestycji w budowę elektrycznych trójkołowców oraz 1,2 mld USD w pływające farmy słoneczne. Rząd Lee Hsien Loonga zobowiązał się też do zapewnienia dodatkowych 10 tys. miejsc pracy dla Filipińczyków w Singapurze. Obecnie jest tam zatrudnionych około 200 tys. obywateli Filipin. Biorąc pod uwagę wcześniejszą podróż Marcosa do Indonezji, gdzie usłyszał deklarację w sprawie inwestycji w wysokości około 8,5 mld USD, należy uznać jego regionalną podróż za sukces.

6 września: na Filipiny dostarczono dwa pierwsze statki patrolowe izraelskiej produkcji. Filipińska marynarka wojenna ochrzciła dwa pierwsze statki typu Shaldag Mk. V, wyprodukowane przez Israel Shipyards Ltd. Filipiny zakupiły za kwotę 174,6 mln USD łącznie dziewięć jednostek z czego trzy kolejne zostaną dostarczone przez stronę izraelską, natomiast cztery zostaną zbudowane w filipińskiej stoczni Naval Station Pascual Ledesma znajdującej się w mieście Cavite. Podczas ceremonii marynarka wojenna zapowiedziała również zakup kolejnych śmigłowców do zwalczania okrętów podwodnych. Na chwilę obecną formacja posiada dwa helikoptery AgustaWestland "Wildcat" AW-159, które zostały zakupione za kwotę 94,3 mln USD. Wkrótce do Filipin mają zostać jednak dostarczone dwie nowe korwety zbudowane przez koreańskie przedsiębiorstwo South Hyundai Heavy Industries. Według zapowiedzi dowódcy flagowego filipińskiej marynarki wojennej wiceadmirała Adeluisa Bordado, każdy z tego typu statków powinien dysponować helikopterem zdolnym do zwalczania łodzi podwodnych, a co za tym idzie zakupione zostaną co najmniej dwa nowe helikoptery.

6 września: Filipiny będą rozwijać bazę sił powietrznych Clark wspólnie z singapurską firmą. Przewodniczący filipińskiego urzędu ds. konserwacji baz (Bases Conversion and Development Authority, BCDA) i były minister spraw zagranicznych Delfin Lorenzana poinformowali o rozmowach z singapurskim przedsiębiorstwem na temat modernizacji bazy sił powietrznych Clark. Były minister wszedł w skład delegacji towarzyszącej prezydentowi Marcosowi Jr. podczas jego wizyty w Singapurze.

7 września: premier Wietnamu liczy na wzmocnienie współpracy z Rosją. Podczas wirtualnego wystąpienia na Wschodnim Forum Ekonomicznym we Władywostoku premier Pham Minh Chinh stwierdził, że szanuje relacje z Rosją i ma nadzieję na dalsze pogłębianie stosunków dwustronnych między państwami. Tego rodzaju deklaracja świadczy o tym, że Wietnam jest jednym z najbliższych sojuszników Moskwy w Azji w dobie wojny na Ukrainie.

9 września: filipiński rząd odrzucił wniosek Międzynarodowego Trybunału Karnego (MTK) w sprawie wznowienia śledztwa przeciwko byłemu prezydentowi w związku z brutalną kampanią antynarkotykową. Oficjalne oświadczenie nowej administracji potwierdziło wcześniejsze przypuszczenia, że prezydent Ferdinand Marcos Jr. oraz wiceprezydent Sara Duterte nie pozwolą na rozliczenie Rodrigo Duterte przez MTK w sprawie krajowej kampanii antynarkotykowej, w której zginęło co najmniej kilka tysięcy osób. We wrześniu ubiegłego roku MTK zatwierdził pełne śledztwo w sprawie wojny z przestępczością narkotykową zainicjowaną przez prezydenta Duterte, powołując się wstępne dowody na popełnienie „zbrodni przeciwko ludzkości”. Później podjęto jednak decyzję o zawieszeniu śledztwa w odpowiedzi na doniesienia z Filipin o wszczęciu własnego postępowania. W sierpniu bieżącego roku MTK zwrócił się do rządu w Manili o odpowiedź na wniosek prokuratora o wznowieniu śledztwa, ale przedstawiono odpowiedź, że międzynarodowy sąd w Hadze nie sprawuje jurysdykcji nad Filipinami.

13 września: Hun Sen pozostanie liderem Kambodżańskiej Partii Ludowej po tym jak odejdzie z rządu. Obecny premier Kambodży zapowiedział, że po odejściu na emeryturę i rezygnacji ze stanowiska w rządzie wciąż będzie pełnił funkcję lidera Kambodżańskiej Partii Ludowej. Wszystko wskazuje na to, że na fotelu premiera, Hun Sen zostanie zastąpiony przez swojego syna – Huna Maneta. Biorąc jednak pod uwagę, że wciąż będzie sprawował władzę w partii, będzie jednocześnie mógł kontrolować decyzje podejmowane przez jego następcę.

14 września: Francja prowadzi rozmowy z Filipinami w sprawie zakupu łodzi podwodnych. Francuski ambasador Michèle Boccon poinformował o toczących się rozmowach z rządem w Manili na temat pozyskania przez filipińską marynarkę wojenną łodzi podwodnych w ramach programu modernizacji sił zbrojnych. Rząd Filipin dysponuje środkami w wysokości ponad 1,2 mln USD, za które chce pozyskać co najmniej dwie łodzie podwodne z napędem elektrycznym i silnikiem diesla. Warto zaznaczyć, że swoje oferty, oprócz Francji, złożyły również takie państwa jak Indie, Korea Południowa oraz Turcja.

15 września: konsorcjum z udziałem podmiotów europejskich i z Korei Południowej wygrało przetarg na budowę lotniska za 11 mld USD. Władze prowincji Cavite przyznały konsorcjum SPIA Development Consortium prawa do budowy lotniska Sangley Point International Airport, które ma odciążać ruch na lotnisku Ninoy Aquino International Airport w Manili. Konsorcjum składa się z takich firm jak Cavitex Holdings, House of Investments, a także Samsung C&T będącej częścią koreańskiej Samsung Group. Innymi członkami są filipiński przewoźnik MacroAsia, niemieckie lotnisko Munich Airport International oraz Ove Arup & Partners Hong Kong. Warto zaznaczyć, że wykonawcą projektu miało być konsorcjum składające się z MarcoAsia oraz chińskiej firmy China Communications Construction, ale pozwolenie na realizację przedsięwzięcia zostało wycofane w styczniu 2021 r. z uwagi na niedopełnienie formalności związanych ze skompletowaniem odpowiednich dokumentów. Zaangażowanie strony chińskiej w budowę lotniska budziło również wątpliwości przedstawicieli filipińskich sił zbrojnych, ponieważ obszar budowy znajduje się w bliskiej odległości od budynków należących do marynarki wojennej. Lotnisko będzie się składało z dwóch pasów startowych i będzie mogło obsłużyć 75 mln pasażerów rocznie, natomiast istnieje możliwość rozbudowy o dodatkowe dwa pasy startowe co pozwoliłoby na przyjęcie 130 mln pasażerów rocznie. Realizacja projektu zapewni 50 tys. nowych miejsc pracy.

20 września: szef malezyjskiej dyplomacji kolejny raz wezwał ASEAN do współpracy z rządem jedności narodowej w Birmie, aby rozwiązać kryzys wewnętrzny w tym państwie.

Na marginesie Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku minister spraw zagranicznych Malezji Datuk Seri Saifuddin rozmawiał z ministrem do spraw praw człowieka Aung Myo Minem oraz ministrem do spraw komunikacji, informacji i technologii Htin Linn Aungiem, sprawującym swoje funkcje z ramienia rządu jedności narodowej Birmy (National Unity Government, NUG). Zdaniem szefa malezyjskiej dyplomacji, ASEAN powinno zaangażować się w plan przywrócenia demokracji w Birmie na drodze negocjacji z udziałem wszystkich zaangażowanych stron, włącznie z NUG oraz radą konsultacyjną jedności narodowej (National Unity Consultative Council, NUCC), czyli podmiotów sprzeciwiających się władzy birmańskiej junty, która przejęła rząd po zamachu stanu. Datuk Seri Saifuddin wskazał, że najprawdopodobniej będzie konieczność przeprowadzenia kolejnych wyborów i niewykluczona jest zmiana konstytucji.

20 września: malezyjskie przedsiębiorstwo państwowe odkryło nowe złoża gazu ziemnego na Morzu Południowochińskim.

Firma Petroliam Nasional Bhd (Petronas) poinformowała o nowym odkryciu gazu z odwiertu Cengkih-1 w bloku SK320 znajdującego się w obrębie prowincji Luconia, około 220 km od wybrzeża Bintulu w stanie Sarawak. Blok SK320 jest obsługiwany przez Mubadala Development Company Oil and Gas Ltd posiadającą 55% udziałów, natomiast prace wydobywcze są realizowane przez Petronas Carigali Sdn Bhd i Sarawak Shell Bhd, posiadające odpowiednio 25% i 20% udziałów w projekcie. Odwiert Cengkih-1 na głębokość 1680 m został ukończony w sierpniu bieżącego roku. Perspektywa eksploatacji nowych złóż jest bardzo obiecująca, ale może się jednocześnie przyczynić do zwiększenia chińskiej aktywności w tym obszarze z uwagi na spory na Morzu Południowochińskim.

20 września: Birma chce zmniejszyć swoją zależność od dolara amerykańskiego poprzez wykorzystanie chińskiej i rosyjskiej waluty.

Przywódca birmańskiej junty Min Aung Hlaing dąży w kierunku zastąpienia w handlu zagranicznym amerykańskiej waluty na rzecz waluty z Chin, Indii oraz Rosji. W trakcie spotkania z Władimirem Putinem przedstawiciele obu państw doszli do porozumienia w sprawie wykorzystania systemu barterowego dla importu nawozów z Rosji, natomiast handel olejem opałowym będzie rozliczany w rublach. Co więcej banki centralne z Birmy i Rosji są w trakcie uzgodnień dotyczących bezpośrednich płatności w rublach i kiatach.

21 września: Tajlandia i Wietnam są liderami w ASEAN pod względem transakcji kryptowalutowych.

W okresie od czerwca 2021 r. do lipca 2022 r. Tajlandia odnotowała transakcje o łącznej wartości niemal 136 mld USD, natomiast Wietnam 112,6 mld USD. Dopiero na trzecim miejscu uplasował się Singapur, który uchodzi za finansowe centrum w regionie z wynikiem nieco ponad 100 mld USD. Rynek kryptowalut przeżywa jednak w ostatnim czasie trudne chwile z uwagi na rosyjską inwazję na Ukrainę i amerykańską walkę z inflacją wielu inwestorów decyduje się na lokowanie środków w mniej ryzykowne aktywa niż kryptowaluty. Najlepiej o tym świadczy spadek inwestycji kryptowalutowych do poziomu 539,1 mln USD w pierwszych sześciu miesiącach 2022 r. w porównaniu do 1,3 mld USD w drugiej połowie ubiegłego roku.

21 września: na Filipinach odbyły się protesty upamiętniające 50. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego przez ojca obecnego prezydenta. Grupa aktywistów zorganizowała

protest, podczas którego upamiętniono ofiary reżimu Fardinanda Marcosa, odpowiedzialnego za wprowadzenie stanu wojennego 21 września 1972 r. Według Amnesty International tysiące ludzi zostało zabitych, a dziesiątki tysięcy aresztowano i poddano torturom. Rządy ówczesnego prezydenta zostały obalone przez bezkrwawą rewolucję w 1986 r. Warto zaznaczyć, że w trakcie kampanii prezydenckiej syn byłego dyktatora – Ferdinand Marcos Jr. – prowadził zakrojoną na szeroką skalę kampanię dezinformacyjną, przedstawiającą okres rządów jego ojca jako czas dynamicznego rozwoju państwa. Kampania Marcosa Jr. odniosła skutek, ponieważ wygrał wybory z wyraźną przewagą nad konkurentami.

22 września: Wietnam zaprzeczył doniesieniem jakoby doszedł do porozumienia z Tajlandią w sprawie wspólnego podniesienia cen ryżu. Niespełna miesiąc po tym jak Tajlandia ogłosiła porozumienie obu państw dotyczące podniesienia cen eksportu ryżu, wietnamski minister rolnictwa Le Minh Hoan poinformował, że mimo prowadzenia rozmów na ten temat od maja bieżącego roku, strony nie doszły do porozumienia. Celem tego zabiegu miało być zwiększenie wpływu obu państw na światowym rynku żywnościowym, a także zwiększenie dochodów rolników.

22 września: Tajlandia i Kambodża doszły do porozumienia w sprawie wznowienia negocjacji dotyczących pokrywających się roszczeń w Zatoce Tajlandzkiej. Wysokie ceny surowców energetycznych sprawiły, że oba państwa postanowiły po wieloletniej przerwie powrócić do rozmów na temat wspólnych roszczeń na wodach Zatoki Tajlandzkiej, aby rozpocząć wydobywanie surowców ze spornych obszarów. Minister do spraw energetyki Tajlandii Supattanapong Punmeechaow poinformował, że rząd przekazał ministerstwu spraw zagranicznych wiodącą rolę w prowadzeniu negocjacji dwustronnych w tym zakresie. Pokrywające się roszczenia obejmują obszar około 26 tys. km², który według wstępnych szacunków jest bogaty w złoża ropy naftowej i gazu ziemnego. Co więcej znajduje się on między polami gazowymi Erawan i Bongkot, eksploatowanymi przez Tajlandię od lat 80-tych, a co za tym idzie są bliskie wyczerpania. Wstępne porozumienie w sprawie sporu zostało osiągnięte w 2001 r., ale nie udało się wyznaczyć granicy morskiej w zatoce. Pod koniec 2019 r. oba państwa po raz trzeci wyraziły chęć negocjacji na temat roszczeń, ale rozmowy zostały zawieszone z powodu pandemii koronawirusa.

24 września: na Filipinach odbyło się spotkanie w sprawie przyszłorocznych multilateralnych ćwiczeń marynarek wojennych ASEAN (ASEAN Multilateral Naval Exercise, ARNEX). Przedstawiciele marynarek wojennych ze wszystkich państw członkowskich ASEAN za wyjątkiem Birmy wzięli udział w trzydniowej konferencji, mającej na celu ustalenie szczegółów manewrów ARNEX zaplanowanych na 2023 r. Inicjatywa jest zorientowana na wzmacnianiu interoperacyjności formacji wojskowych państw z Azji Południowo-Wschodniej.

24 września: Filipiny rozważają import paliwa, nawozów i niektórych produktów rolnych z Rosji. Prezydent Ferdinand Marcos Jr. w wywiadzie udzielonym *Bloomberg TV* poinformował, że wysoki poziom inflacji oraz zakłócenia w łańcuchach dostaw sprawiają, że rząd w Manili poważnie rozważa zakup paliwa i innych pilnie potrzebnych produktów z Rosji. Na pytanie o amerykańskie sankcje na Rosję w odpowiedzi na rosyjską inwazję na Ukrainę, lider Filipin podkreślił, że interesy narodowe jego państwa są największym priorytetem. Wszystko wskazuje zatem na to, że Manila nie wesprze Waszyngtonu w zwiększaniu presji

ekonomicznej na Moskwie. Warto zaznaczyć, że Filipiny są zmuszone do importu wielu podstawowych dóbr, kurs waluty jest bardzo niski, a wysoka inflacja zmusiła bank centralny do podniesienia stóp procentowych o 225 punktów bazowych. Tymczasem nowa administracja planuje zwiększyć roczny wzrost gospodarczy kraju do 6,5% do 2028 r., przywracając w ten sposób stan gospodarki Filipin do okresu sprzed pandemii koronawirusa.

26 września: Malezja i Indonezja są zainteresowane zakupem tureckich dronów. Minister spraw zagranicznych Turcji Mevlut Cavusoglu poinformował podczas konferencji prasowej w Tokio o dużym zainteresowaniu państw azjatyckich zakupem dronów bojowych produkowanych przez przedsiębiorstwo Baykar. Wśród nich znalazły się między innymi takie państwa Azji Południowo-Wschodniej jak Malezja oraz Indonezja.

29 września: była radczyni stanu oraz jej doradca do spraw ekonomicznych zostali skazani na 3 lata więzienia. Aung San Suu Kyi oraz jej były doradca australijskiego pochodzenia Sean Turnell usłyszeli wyrok trzech lat pozbawienia wolności za naruszenie ustawy o tajemnicy służbowej. Maksymalny wymiar kary za to przestępstwo wynosi 14 lat więzienia. Mimo wyroku skazującego, oskarżeni nie przyznali się do zarzucanych im czynów. Laureatka Pokojowej Nagrody Nobla usłyszała już kilka wyroków skazujących na łączny okres 20 lat pozbawienia wolności.

29 września: Singapur i Laos zacieśniają współpracę w obszarach energetyki, ochrony środowiska oraz technologii cyfrowych. Podczas pierwszej oficjalnej wizyty premiera Laosu Phankhama Viphavanhha w Singapurze doszło do spotkania z premierem Lee Hsien Loongiem. Przedstawiciele obu państw wzięli udział w ceremonii podpisania czterech protokołów ustaleń. Pierwszy z nich dotyczy współpracy energetycznej i obejmuje założenia dotyczące rozwoju źródeł energii odnawialnej w Laosie oraz regionalnych sieci energetycznych, a także połączeń międzysieciowych w celu transgranicznego handlu energią elektryczną. Ponadto dokument zawiera ustalenia związane z rozwojem systemów i procedur pomiaru, raportowania i weryfikacji energii odnawialnej. Protokół opiera się na zainicjowanym w czerwcu projekcie integracji energetycznej (Lao PDR-Thailand-Malaysia-Singapore Power Integration Project), umożliwiającym import przez Singapur 100 MW energii ze źródeł odnawialnych z Laosu przez Tajlandię i Malezję, dzięki istniejącym połączeniom międzysystemowym. Kolejny protokół zakłada zacieśnienie współpracy z zakresu ochrony środowiska, zasobów wodnych oraz przeciwdziałania zmianom klimatycznym i stanowi uzupełnienie podobnego dokumentu podpisanego w 2018 r. Protokół ustaleń dotyczących współpracy cyfrowej obejmuje takie obszary, jak zarządzanie danymi, administracja cyfrowa, bezpieczeństwo cybernetyczne, nowe technologie, infrastruktura cyfrowa i oszustwa teleinformatyczne. Na mocy protokołu podpisanego przez ministrów spraw zagranicznych obu państw zainicjowano mechanizm konsultacyjny pomiędzy ministerstwami spraw zagranicznych.

30 września: Trybunał Konstytucyjny podjął decyzję w sprawie kadencji premiera Tajlandii. Skład dziewięciu sędziów orzekł, że ośmioletnia kadencja Prayuta Chan-ocha rozpoczęła się w kwietniu 2017 r. wraz z przyjęciem obecnie obowiązującej konstytucji państwa, a nie w 2014 r., kiedy doszło do przejęcia władzy za sprawą zamachu stanu. Trybunał obalił tym samym petycję złożoną przez przedstawicieli opozycji politycznej, której zdaniem rozpoczęcie kadencji powinno przypadać na sierpień 2014 r., czyli moment, w którym Prayut Chan-ocha objął stanowisko premiera po zamachu stanu. Wyrok w tej

sprawie pozwoli Prayutowi na wznowienie działalności premiera po pięcioletnim zawieszeniu w obowiązkach. Dzięki temu będzie mógł przewodniczyć szczytowi APEC w Bangkoku, który ma się odbyć w połowie listopada.

KOMENTARZ

Przed zaprzysiężeniem Ferdinanda Marcosa Jr. na prezydenta Filipin pod koniec czerwca 2022 r. wielu analityków obawiało się, że będzie on w dużej mierze kontynuował politykę swojego poprzednika. Tymczasem pierwsze miesiące jego prezydentury świadczą o tym, że przyjął wyjątkowo pragmatyczną postawę, jeżeli chodzi o politykę zagraniczną państwa. Takie podejście stoi w sprzeczności do Rodrigo Duterte, który na kanwie resentymentów pod adresem Waszyngtonu oraz pod hasłem „niezależnej polityki zagranicznej” postanowił wejść de facto w rolę klienta Chińskiej Republiki Ludowej.

Pierwsza zagraniczna podróż prezydenta Marcosa Jr. do Indonezji i Singapuru pokazała, że zamiast opowiadać po jednej ze stron w nabierającej na sile chińsko-amerykańskiej rywalizacji, będzie dążył do wzmocnienia pozycji Filipin w ramach ASEAN. Na uwagę zasługuje dobór państw, które nowy prezydent Filipin wybrał jako cel pierwszej podróży zagranicznej, albowiem zarówno Singapur jak i Indonezja słyną ze swojej wielowektorowej polityki zagranicznej, ułatwiającej zachowanie neutralnego stanowiska w przypadku konfliktów interesu, a co za tym idzie pozwalającej na uniknięcie bezpośredniego zaangażowania w rywalizację mocarstw. Warto w tym miejscu jednak zaznaczyć, że kierunek polityki zagranicznej obrany przez nową administrację będzie z pewnością lepiej przyjęty w Waszyngtonie niż w Pekinie. Głównie z tego powodu, że mimo oficjalnego poparcia dla „centralnej” roli ASEAN, polityka ChRL opiera się przede wszystkim na relacjach bilateralnych z państwami Azji Południowo-Wschodniej, które mają zapobiegać konsolidacji stowarzyszenia i implementacji koherentnej polityki wobec Chin. Najlepszym przykładem skuteczności chińskiej strategii była prezydencja Kambodży z 2012 r. i pierwszy przypadek, kiedy nie doszło do wydania wspólnego komunikatu po ministerialnym szczycie ASEAN z uwagi na brak porozumienia w sprawie kwestii związanych ze sporem na Morzu Południowochińskim. Podobny scenariusz można było zaobserwować w przypadku prezydencji Filipin, kiedy podczas serii spotkań w ramach szczytu ASEAN z 2017 r. prezydent Rodrigo Duterte oddał inicjatywę Chinom w sprawie narracji dotyczącej sytuacji na Morzu Południowochińskim, co zaowocowało wydaniem oficjalnego oświadczenia, w którym użyto wyjątkowo łagodnego języka do opisanie chińskiej aktywności na spornych obszarach tego akwenu.

Tymczasem Ferdinand Marcos Jr. wspólnie z liderami Indonezji i Singapuru podkreślił kluczowe znaczenie utrzymania pokoju i stabilności na obszarach morskich w regionie, zgodnie z normami prawa międzynarodowego. Tego rodzaju deklaracje są niezwykle istotne, ponieważ świadczą o jedności wewnątrz ASEAN i wysyłają sygnał o możliwości wspólnego wywierania presji na rządzie w Pekinie, na przykład w sprawie sporów na Morzu Południowochińskim. Co więcej, podczas spotkania z prezydentem Joko Widodo w Dżakarcie, Marcos Jr. nawiązał do porozumienia zawartego w 2014 r. pomiędzy Filipinami i

Indonezją w sprawie granic szelfów kontynentalnych na Morzach Mindanao i Celebes, które może zostać użyte jako wzór do rozwiązywania sporów morskich pomiędzy Manilą i Pekinem. Prezydenci podpisali także umowę o współpracy w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa, pięcioletni plan działań dyplomatycznych, jak również zgodzili się na przyspieszenie przeglądu ustaleń dotyczących granic morskich. Natomiast w rozmowie z premierem Lee Hsien Loongiem w Singapurze, obaj politycy powtórzyli wezwanie do jak najszybszego opracowania finalnej wersji Kodeksu Postępowania na Morzu Południowochińskim przez ASEAN wspólnie z ChRL oraz pokojowego rozwiązywania wszelkich sporów bez uciekania się do groźby lub użycia siły. W ramach wizyty przedstawiciele obu państw podpisali pięć porozumień z zakresu wymiany informacji dotyczących zwalczania działań terrorystycznych, współpracy cyfrowej, rozwoju miasta New Clark (w tym bazy sił powietrznych Clark), współpracy w zakresie ochrony danych osobowych i technologicznej, a także kooperacji związanej z funkcjonowaniem wodociągów oraz systemów kanalizacyjnych.

Oprócz kwestii poświęconych bezpieczeństwu i rozwiązywaniu sporów, obie wizyty prezydenta Marcosa przyniosły wymierne rezultaty w obszarze gospodarczym. Pogłębianie współpracy ekonomicznej z państwami regionu również należy rozpatrywać w kontekście dążenia w kierunku niezależnej polityki zagranicznej, a w szczególności budowy odporności na wypadek zastosowania narzędzi presji ekonomicznej przez inne państwa (przede wszystkim Chiny). Trzydniowy pobyt w Indonezji zaowocował porozumieniami o łącznej wartości 8,48 mld USD, które mają się przyczynić do powstania co najmniej 7 tys. nowych miejsc pracy na Filipinach. W ramach tej kwoty, 822 mln USD ma zostać przeznaczona na inwestycje w sektorach tekstylnych i odzieżowych, energii odnawialnej, technologicznych oraz produktów rolno-spożywczych. Z kolei za 662 mln USD zakupiono węgiel oraz nawozy, czyli towary deficytowe z uwagi na wpływ wojny w Ukrainie na światową gospodarkę.

Rząd singapurski z kolei zobowiązał się do inwestycji na Filipinach opiewających na kwotę 6,54 mld USD, za sprawą których ma powstać 15 tys. nowych miejsc pracy. Finansowe środki biznesu singapurskiego mają zostać przeznaczone na budowę fabryki elektrycznych trójkołowców, a także pływające farmy fotowoltaiczne. Premier Lee Hsien Loong zobowiązał się też do zapewnienia dodatkowych 10 tys. miejsc pracy dla Filipińczyków w Singapurze, głównie w sektorze medycznym.

Dotychczasowe działania administracji Ferdinanda Marcosa Jr. świadczą o przemyślanym planie na politykę zagraniczną państwa w dobie licznych kryzysów i napięć wywołanych skutkami pandemii koronawirusa, wojny na Ukrainie oraz napięć w Cieśninie Tajwańskiej. Co więcej jest to dobry znak dla samego ASEAN, ponieważ wzmacnianie stosunków pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi przyczyni się do konsolidacji stowarzyszenia i zwiększenia podmiotowości organizacji w regionie.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

1 września: do Indonezji dotarły pierwsze dwa pociągi chińskiej produkcji w ramach wspólnego projektu szybkiej kolei Dżakarta-Bandung. Do portu w Dżakarcie dostarczono szybki pociąg pasażerski oraz pociąg techniczny o napędzie elektrycznym. Jest to pierwszy przypadek, kiedy szybkie pociągi chińskiej produkcji zostały dostarczone do innego państwa.

Za projekt i produkcję jest odpowiedzialna firma CRRC Qingdao Sifang Co. Ltd. Kolejnych dziesięć pociągów rozwijających prędkość 350 km/h ma być dostarczonych do początku 2023 r.

1 września: Chiny przekazały Kambodży 150 pojazdów przed nadchodzącą serią spotkań w ramach ASEAN. Chiński ambasador w Kambodży Wang Wentian wspólnie z wicepremierem i ministrem obrony Kambodży Tea Banhem wziął udział w ceremonii przekazania 150 pojazdów oraz sprzętu biurowego w Phnom Penh. Pojazdy mają posłużyć do transportu uczestników listopadowego szczytu ministrów obrony w formacie ASEAN Plus, którego organizatorem jest Kambodża z racji sprawowanej prezydencji w stowarzyszeniu.

5 września: chińska straż przybrzeżna pojawiła się w wyłącznej strefie ekonomicznej Filipin w związku z filipińsko-amerykańskimi ćwiczeniami straży przybrzeżnej. Dwa statki chińskiej straży przybrzeżnej o numerach 5901 i 5303 zostały zauważone w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin, w pobliżu obszaru, gdzie jednostki amerykańskiej i filipińskiej straży przybrzeżnej przeprowadziły wspólne ćwiczenia. Chińskie statki w żaden sposób nie zaburzyły realizowanych ćwiczeń, co nie zmienia faktu, że strona chińska dokładnie monitoruje wszelką aktywność na Morzu Południowochińskim. Warto zaznaczyć, że jednostka o numerze 5901 jest statkiem klasy Zhaotou o wyporności 12 tys. ton, co czyni go największą jednostką działającą w ramach chińskiej straży przybrzeżnej.

6 września: Filipiny rozważają rozwiązanie sporów morskich z Chinami w oparciu o porozumienie zawarte w 2014 r. z Indonezją. Podczas swojego pobytu w Dżakarcie prezydent Ferdinand Marcos Jr. poinformował o możliwości zbadania wykorzystania umowy w sprawie wytyczenia granic wyłącznej strefy ekonomicznej na Morzach Celebes i Mindanao pomiędzy Indonezją a Filipinami w negocjacjach z Chinami w celu rozwiązania sporów na Morzu Południowochińskim. Prezydent nie wykluczył jednak innych rozwiązań, gdyby nie udało się dojść w tej sprawie do porozumienia ze stroną chińską.

6 września: w Malezji zorganizowano forum i wystawę „2022 China Smart Industry”, podczas której chińskie firmy przedstawiły nowoczesne rozwiązania technologiczne. W wydarzeniu wzięło udział około 60 przedsiębiorstw z obu państw. Uczestniczył w nim również malezyjski minister spraw zagranicznych Saifuddin Abdullah oraz chiński ambasador Ouyang Yujing. Szef malezyjskiej dyplomacji podkreślił rolę Chin w rozwoju technologicznym na świecie, a także wyraził zainteresowanie zacieśnieniem współpracy bilateralnej w tym obszarze.

10 września: Chiny przekazały Birmie 2 mln szczepionek na COVID-19. Chiny wciąż aktywnie wspierają walkę z pandemią koronawirusa w Birmie. Do tej pory strona chińska przekazała łącznie 53 mln dawek szczepionki. Ministerstwo zdrowia w Birmie podało, że zaszczepiono ponad 66% populacji.

13 września: Filipiny zwiększyły intensywność protestów przeciwko chińskiej aktywności na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Rzeczniczki ministerstwa spraw zagranicznych Filipin Teresita Daza poinformowała, że w ciągu 70 dni prezydentury Ferdinanda Marcosa Jr. złożono 52 protesty przeciwko naruszeniom i nielegalnej obecności na spornych obszarach Morza Południowochińskiego ze strony chińskich statków.

Intensywność protestów świadczy o zaostreniu retoryki pod adresem Pekinu, biorąc pod uwagę, że w ciągu sześciu lat prezydentury Rodrigo Duterte złożono łącznie 388 protestów.

14 września: filipińska senator wezwała do negocjacji nad Kodeksem Postępowania na Morzu Południowochińskim tylko przez państwa będące stroną sporu. Siostra urzędującego prezydenta Filipin – Imelda Marcos, podczas posiedzenia senackiego komitetu do spraw stosunków zagranicznych przedstawiła propozycję rozpoczęcia negocjacji nad Kodeksem Postępowania na Morzu Południowochińskim tylko przez strony zaangażowane w spory na tym akwenie. Do tej pory negocjacje przebiegały pomiędzy dziesięcioma państwami członkowskimi ASEAN, z których tylko cztery są bezpośrednio stronami sporu (Malezja, Wietnam, Filipiny i Brunei), a Chinami. Zmiana formuły miałyby się przyczynić do przyspieszenia postępów nad kodeksem. Istnieje jednak szereg wątpliwości, ponieważ interesy części państw Azji Południowo-Wschodniej, mimo braku bezpośredniego zaangażowania w spory terytorialne, są powiązane z sytuacją na Morzu Południowochińskim. W przypadku Indonezji jest to spór morski z Chinami na części Morza Południowochińskiego w pobliżu Wysp Natuna, gdzie linia dziewięciu kresk nachodzi na wyłączną strefę ekonomiczną tych indonezyjskich wysp. Natomiast dla Singapuru Morze Południowochińskie stanowi kluczowy element dla gospodarki z uwagi na rolę tego państwa w handlu międzynarodowym. Ponadto Singapur zarządza regionem informacji powietrznej w przestrzeni powietrznej nad Morzem Południowochińskim.

15 września: odchodzący na emeryturę dowódca marynarki wojennej Tajlandii pozostawi decyzję w sprawie zakupu chińskich łodzi podwodnych swojemu następcy. Somprasong Nilasmai, który odchodzi na emeryturę pod koniec września poinformował, że decyzję dotyczącą losu zakupu łodzi podwodnych S26T klasy Yuan z chińskimi silnikami pozostawia admirałowi Choengchai Chomchoengpaetowi, który przejmie jego stanowisko. Według pierwotnej umowy z 2017 r. silniki do okrętów podwodnych miały być dostarczone przez niemiecką firmę, ale ta odmówiła realizacji zamówienia na silniki diesla MTU396, powołując się na sankcje Unii Europejskiej na eksport uzbrojenia do Chin. Strona chińska zaproponowała wyposażenie łodzi w silnik CHD 620, ale duża część przedstawicieli sił zbrojnych sprzeciwia się tej zmianie, ponieważ ten rodzaj silnika nie został nigdy zamontowany w łodziach podwodnych, nawet tych, wykorzystywanych przez chińską marynarkę wojenną.

17 września: podczas 5. forum Chiny-ASEAN poświęconego portom informacyjnym podpisano umowy w sprawie 32 projektów. Piąta edycja forum, zorganizowanego w Nanningu, doprowadziła do podpisania porozumień o łącznej wartości 1,43 mld USD. Umowy dotyczyły takich sektorów jak gospodarka cyfrowa, handel transgraniczny i Internet rzeczy, a nowe projekty mają się przyczynić do rozwoju portów informacyjnych pomiędzy Chinami i państwami Azji Południowo-Wschodniej. Według organizatorów wydarzenia stronami porozumień były między innymi przedsiębiorstwa z Kambodży, Singapuru i Wietnamu, a także chińskie firmy z Pekinu, Szanghaju czy Kantonu.

19 września: ministrowie do spraw gospodarki i cyfryzacji z Tajlandii, Indonezji i Filipin wzięli udział w wystawie Huawei Connect zorganizowanej w Bangkoku. Coroczna prezentacja technologiczna chińskiego giganta Huawei po raz pierwszy nie została zorganizowana w Chinach. Trzy państwa Azji Południowo-Wschodniej zezwoliły operatorom sieci komórkowych na zaopatrywanie się w sprzęt piątej generacji od firmy Huawei, pomimo

ostrzeżeń dotyczących bezpieczeństwa, na które zwracają uwagę Stany Zjednoczone oraz liczne państwa europejskie. Przedstawiciele Huawei zapowiedzieli, że do 2024 r. firma zamierza zainwestować 100 mln USD w szkolenie 10 tys. programistów i wsparcie 1 tys. startupów w Azji Południowo-Wschodniej.

19 września: przedstawiciele Chin i Wietnamu na wysokim szczeblu przeprowadzą serię wzajemnych wizyt po XX Zjeździe KPCh w połowie października. Premier ChRL Li Keqiang zaprosił podczas rozmowy telefonicznej swojego wietnamskiego odpowiednika Pham Minh Chinha do wizyty w Chinach, do której ma dojść wkrótce po zakończeniu XX Zjazdu KPCh. Przedstawiciele obu państw omówili również kwestie związane z ułatwieniami handlu granicznego oraz podróżowania. Wśród poruszonych tematów znalazła się także perspektywa uruchomienia nowych bezpośrednich połączeń lotniczych. Ponadto premier Pham Minh Chinh zaapelował do strony chińskiej o zwiększenie inwestycji w Wietnamie, zwłaszcza w sektorze zaawansowanych technologii, aby wesprzeć działania rządu w Hanoi zorientowane na zrównoważony rozwój kraju.

24 września: prezydent Filipin przedstawił swoje stanowisko w sprawie sporów na Morzu Południowochińskim. Ferdinand Marcos Jr. stwierdził podczas pobytu w Nowym Jorku, że Filipiny nie mają sporów terytorialnych z Chinami. Zgodnie ze stanowiskiem rządu w Manili – popieranym przez Stany Zjednoczone – to Chiny roszczą sobie prawa do terytoriów należących do Filipin. Prezydent zwrócił uwagę, że w taki sam sposób przedstawiono sytuację rządowi w Pekinie. Manila jest jednak gotowa do współpracy ze wszystkimi stronami sporów na Morzu Południowochińskim do wyjaśnienia wszelkich różnic zdań pokojowymi metodami poprzez dialog i dyplomację.

26 września: wiceprezydent Filipin wygłosiła przemówienie w języku chińskim z okazji 73. rocznicy powstania Chińskiej Republiki Ludowej. Sara Duterte-Carpio (córka byłego prezydenta Filipin – Rodrigo Duterte) jako pierwszy filipiński polityk na wysokim szczeblu wygłosiła przemówienie po chińsku, w którym podziękowała „szczodremu sąsiadowi” za pomoc w odbudowie gospodarki Filipin po pandemii koronawirusa. Wiceprezydent podkreśliła, że stosunki dwustronne między państwami bardzo się rozwinęły dzięki współpracy jej ojca oraz przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga.

26 września: Filipiny podjęły decyzję o wstrzymaniu działalności zagranicznych przedsiębiorstw hazardowych i deportacji chińskich pracowników. Sektor firm hazardowych na Filipinach oferujących swoje usługi w Chinach, gdzie hazard jest zabroniony, rozwijał się dynamicznie od 2016 r. W szczytowym momencie sektor zatrudniał 300 tys. chińskich pracowników, jednak skutki pandemii koronawirusa oraz wzrost podatków wpłynął na zmniejszenie zatrudnienia w tej branży. Likwidacja 175 przedsiębiorstw hazardowych będzie się wiązała z deportacją 40 tys. chińskich pracowników, a rozpocznie się w październiku bieżącego roku. Ambasada ChRL w Manili wydała specjalne oświadczenie, w którym wyrażono poparcie dla deportacji i rozliczenia przestępstw popełnianych przez pracowników firm hazardowych. Co więcej strona chińska zaoferowała zacieśnienie współpracy organów ścigania obu państw w celu skuteczniejszego przeciwdziałania przestępstwom powiązanym z funkcjonowaniem zagranicznych operatorów gier hazardowych.

KOMENTARZ

Wszystko wskazuje na to, że urzędujący prezydent Filipin wdraża w życie plan naprawczy, mający na celu cofnięcie pewnych decyzji podjętych przez jego poprzednika. Oprócz zwiększenia częstotliwości protestów wobec chińskiej aktywności na spornych obszarach Morza Południowochińskiego, zdecydowano się na rozpoczęcie walki z firmami prowadzącymi internetowe kasyna, których liczba wyraźnie wzrosła za prezydentury Rodrigo Duterte. Przedsiębiorstwa zatrudniały przede wszystkim Chińczyków, ponieważ byli oni główną grupą docelową klientów, dla których uprawianie hazardu w Internecie stanowiło możliwość obejścia zakazów obowiązujących w ChRL. Dlaczego chiński rząd z zadowoleniem przyjął decyzję nowego prezydenta Filipin w sprawie kasyn?

Departament Sprawiedliwości Filipin zapowiedział zamknięcie 175 zagranicznych operatorów hazardowych i w związku z tym deportację około 40 tys. Chińczyków zatrudnionych w tym sektorze. Według informacji przedstawionych przez departament, likwidacja firm jest podyktowana tym, że w większości przypadków ich licencja na prowadzenie działalności wygasta lub została cofnięta. Ponadto część z nich borykała się z nieuregulowanymi zobowiązaniami podatkowymi, a nawet była podejrzana o powiązania z siatką zorganizowanych grup przestępczych z Chin. Rzecznik departamentu Jose Dominic Clavano poinformował o doniesieniach dotyczących przypadków morderstw i porwań popełnianych w obrębie chińskich społeczności.

Uderzenie w chińskie przedsiębiorstwa oraz deportacja obywateli ChRL powinno się spotkać z ostrą reakcją ze strony Pekinu, tymczasem chińska ambasada w Manili wydała oficjalne oświadczenie, w którym pochwalono działania filipińskiego rządu. Podkreślono jednocześnie, że chiński rząd sprzeciwia się wszelkiej działalności związanej z hazardem i popiera zdecydowane zwalczanie tego rodzaju procederów. Zaoferowano również pomoc w postaci skoordynowanej współpracy organów ścigania obu państw.

Ograniczenie ilości tego rodzaju firm do zaledwie trzydziestu będzie się wiązało z określonymi skutkami. W szczytowym momencie wirtualne kasyna zatrudniały 210 tys. Chińczyków. Gwałtowny odpływ pracowników najprawdopodobniej odbije się na rynku nieruchomości. Ponadto część lokalnych urzędników oraz przedstawicieli organów ścigania zostanie pozbawionych dodatkowych dochodów w postaci łapówek związanych z nielegalną działalnością. Zmniejszeniu ulegną także wpływy do budżetu państwa. W ciągu trzech lat kadencji prezydenta Duterte przychody branży hazardowej wzrosły do 4,1 mld USD, a tylko w 2018 r. opłaty z tytułu licencji wyniosły łącznie 140 mln USD, co stanowiło jedenastokrotny wzrost. Nawet pandemia koronawirusa i wprowadzenie rygorystycznych restrykcji epidemiologicznych nie odbiło się negatywnie na dochodach z hazardu. W 2020 r. rząd odnotował przychody rzędu 122 mln USD, natomiast wpływy z opłat licencyjnych osiągnęły poziom 80 mln USD.

Przyjęcie nowej polityki niesie ze sobą również potencjalne korzyści, przede wszystkim w zakresie bezpieczeństwa narodowego. Wiele firm hazardowych zarządzanych przez

chińskich przedsiębiorców znajdowało się w bezpośrednim sąsiedztwie budynków o strategicznym znaczeniu, takich jak komenda główna policji czy nieruchomości wykorzystywanych przez ministerstwo obrony lub różnego rodzaju formacje sił zbrojnych. Uwagę na ten problem zwracał były minister obrony Delfin Lorenzana, którego zdaniem istniało ryzyko prowadzenia działalności szpiegowskiej przez chińskie firmy hazardowe. Z kolei ówczesny doradca do spraw bezpieczeństwa narodowego Hermogenes Esperon ostrzegał przed napływem dużej liczby chińskich obywateli posługujących się fałszywymi dokumentami, wykorzystując do tego duży napływ Chińczyków na Filipiny.

Funkcjonowanie chińskich kasyn zarządzanych w pewnej części przez organizacje przestępcze wpłynęło jednocześnie na drastyczny wzrost przestępczości, co doprowadziło do formowania specjalnych grup śledczych posługujących się językiem chińskim. W 2020 r. osiągnięto punkt krytyczny, ponieważ prawnicy zaczęli wywierać presję, żeby prawnie ograniczyć możliwości działania firm hazardowych. Problem był poważny do tego stopnia, iż rząd w Pekinie zaczął naciskać na pałac prezydencki, aby zastosować surowe ograniczenia. Ten temat był nawet przedmiotem rozmowy obu prezydentów, ale Rodrigo Duterte nie chciał ustąpić w tej sprawie, ponieważ uważał, że tego rodzaju biznes korzystnie wpływa na gospodarkę Filipin.

Ostatecznie skutki pandemii COVID-19 w postaci spowolnienia gospodarczego, inflacji i rosnących podatków w naturalny sposób przyczyniły się do ucieczki wielu firm hazardowych do innych państw. Najnowsza decyzja Ferdinada Marcosa Jr. stanowi jedynie przypieczętowanie losu tej problematycznej branży na Filipinach, co z pewnością zostanie dobrze przyjęte w Chinach i korzystnie wpłynie na relacje Manili z Pekinem.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

4 września: Filipiny i Stany Zjednoczone przeprowadziły wspólne ćwiczenia straży przybrzeżnej. Dwie jednostki filipińskiej straży przybrzeżnej BRP Gabriela Silang (OPV-8301) oraz BRP Melchora Aquino (MRRV-9702) wzięły udział w dwudniowych ćwiczeniach z amerykańską jednostką USCG Cutter Midgett (WMSL-757), podczas których przetestowano możliwości polegające na komunikacji, manewrowaniu, wykorzystywaniu małych łodzi pontonowych, a także umiejętności z zakresu operacji poszukiwawczych i ratowniczych oraz przejmowania kontroli nad obcymi jednostkami morskimi. Dodatkowym komponentem będącym przedmiotem ćwiczeń ze strony filipińskiej straży przybrzeżnej były operacje zorientowane na zwalczaniu piractwa. Działania operacyjne zrealizowano 24 mile morskie od wybrzeży prowincji Bataan. Warto zaznaczyć po raz czwarty jednostka amerykańskiej straży przybrzeżnej przeprowadziła wizytę portową na Filipinach. Do pierwszej doszło w 2012 r. (USCGC Waesche), a następnie w 2019 r. (USCGC Bertholf) i 2021 r. (USCGC Munro).

5 września: filipiński ambasador w Stanach Zjednoczonych przedstawił możliwy scenariusz współpracy w obliczu konfliktu w Cieśninie Tajwańskiej. Jose Manuel Romualdez poinformował, że w przypadku zagrożenia dla interesów i bezpieczeństwa Filipin w przypadku konfliktu o Tajwan, rząd w Manili udostępni bazy wojskowe amerykańskim siłom zbrojnym. Ambasador potwierdził również doniesienia o toczących się amerykańsko-

filipińskich rozmowach w sprawie rozszerzenia dostępu amerykańskich żołnierzy do filipińskich baz wojskowych w ramach umowy o wzmocnionej współpracy obronnej zawartej między państwami w 2014 r. Według wstępnych ustaleń nowe plany mają zostać wdrożone w ciągu najbliższych trzech lat.

5 września: premier Wietnamu spotkał się ze specjalnym wysłannikiem USA do spraw klimatu. Pham Minh Chinh spotkał się w Hanoi z Johnem Kerry, z którym omówił plan działania Wietnamu w sprawie transformacji energetycznej kraju oraz realizacji zobowiązań wyrażonych podczas 26. edycji konferencji ONZ w sprawie zmian klimatycznych. Amerykański wysłannik zapewnił stronę wietnamską o wsparciu Stanów Zjednoczonych w obszarze zasobów ludzkich, finansów oraz rozwoju technologicznego.

9 września: amerykańskie środowisko biznesowe wyraziło swoje zaniepokojenie odnośnie nowych regulacji w Wietnamie dotyczących przechowywania informacji przez firmy technologiczne. Amerykańska izba handlowa i jej oddział w Hanoi, a także Asia Internet Coalition wystosowały wspólny list do premiera Pham Minh Chinha, w którym wyrażono obawy związane z utrudnieniami w oszacowaniu kosztów działalności w Wietnamie z uwagi na nowe prawo, nakładające obowiązek przechowywanie danych przez okres dwóch lat w lokalnych oddziałach firm w Wietnamie. Zmiany będą obowiązywały z początkiem października, natomiast lokalne centra do przechowywania danych będą musiały zostać zbudowane w ciągu roku. Amerykańskie firmy poprosiły stronę wietnamską o szczegółowe informacje dotyczące nowych regulacji i uprzedziły, że zmiany mogą się przyczynić do zmniejszenia inwestycji w Wietnamie.

12 września: Filipiny ustaliły ze Stanami Zjednoczonymi szczegóły przyszłorocznych manewrów Salaknib. Filipińskie siły zbrojne poinformowały, że w ćwiczeniach militarnych Salaknib zaplanowanych na 2023 r. weźmie udział 3 tys. filipińskich i amerykańskich żołnierzy. Manewry zostaną zrealizowane w centralnej i północnej części Luzon oraz Mindanao.

12 września: Wietnam wspólnie ze Stanami Zjednoczonymi przeprowadził spotkanie w sprawie polityki bezpieczeństwa i obrony. Obie strony omówiły kwestie międzynarodowe i regionalne będące przedmiotem wspólnego zainteresowania, oceniły współpracę w dziedzinie obronności oraz rozpoczęły przygotowania do 10. rocznicy kompleksowego partnerstwa, przypadającej na 2023 r.

15 września: straż przybrzeżna z Singapuru i Stanów Zjednoczonych przeprowadziła wspólne ćwiczenia. Jednostka amerykańskiej straży przybrzeżnej Midgett (WMSL 757) wspólnie z singapurskim statkiem Bastion przeprowadziła ćwiczenia z zakresu manewrowania i łączności na międzynarodowych wodach Morza Południowochińskiego. Załoga amerykańskiego statku wykorzystwała w ćwiczeniach helikopter MH-65 Dolphin oraz bezzałogowy statek powietrzny w trakcie symulacji misji zorientowanej na przeciwdziałaniu aktywności pirackiej.

19 września: stowarzyszenie filipińskich rybaków zwróciło się do prezydenta Marcosa, aby odniósł się do sporu morskiego z Chinami podczas wystąpienia na forum ONZ. Prezydent Ferdinand Marcos Jr. udał się do Stanów Zjednoczonych, aby przemówić podczas 77. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku. Stowarzyszenie filipińskich rybaków PAMALAKAYA wydało w tej sprawie oficjalne oświadczenie, w którym wezwano prezydenta,

aby przypomnieć przy tej okazji chińskiemu ministrowi spraw zagranicznych Wang Yi, że Pekin powinien podporządkować się wyrokowi trybunału arbitrażowego z 2016 r., który podważył chińskie roszczenia na Morzu Południowochińskim. Stowarzyszenie wyraziło nadzieję, iż prezydent Marcos wezwie Chiny do zaprzestania budowy instalacji militarnych oraz rekultywacji ziemi na wodach znajdujących się w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin.

19 września: wiceprezydent USA wzięła udział w zaprzysiężeniu nowego ambasadora przy ASEAN. Po tym jak 31 maja bieżącego roku prezydent Joe Biden nominował Yohannesa Abrahama na nowego ambasadora przy ASEAN, doszło do ceremonii zaprzysiężenia amerykańskiego wysłannika przez wiceprezydent Kamalę Harris. Yohannes Abraham pełnił wcześniej funkcję szefa sztabu przy radzie bezpieczeństwa narodowego w Białym Domu. Warto nadmienić, że Stany Zjednoczone przez pięć i pół roku nie posiadały stałego przedstawiciela przy ASEAN. Co więcej odkąd w 2011 r. strona amerykańska ustanowiła swoje stałe przedstawicielstwo, stanowisko ambasadora było nieobsadzone przez sześć i pół roku, czyli przez dłuższy okres w porównaniu do czterech lat i jedenastu miesięcy, kiedy funkcja ambasadora była pełniona przez jakiegokolwiek przedstawiciela Waszyngtonu.

19 września: prezydent Filipin w najmocniejszych dotąd słowach podkreślił chęć współpracy ze Stanami Zjednoczonymi. Podczas wystąpienia na forum ekonomicznym w nowojorskiej giełdzie prezydent Ferdinand Marcos Jr. stwierdził, że nie wyobraża sobie przyszłości Filipin bez Stanów Zjednoczonych jako partnera. Jest to najbardziej stanowczy jak do tej pory wyraz poparcia dla Waszyngtonu, co świadczy o zdecydowanym odseparowaniu się prezydenta od swojego poprzednika (Rodrigo Duterte) w kontekście filipińsko-amerykańskich stosunków.

20 września: Stany Zjednoczone podjęły decyzję o przekazaniu dodatkowego 1 mln USD na rzecz niezależnego mechanizmu śledczego ONZ w sprawie sytuacji w Birmie. Departament Stanu USA poinformował o przekazaniu poprzez międzynarodowe biuro do spraw egzekwowania prawa wobec przestępstw narkotykowych środków w wysokości 1 mln USD na rzecz niezależnego śledztwa ONZ prowadzonego w Birmie. Środki finansowe mają być wykorzystane do pomocy ofiarom i świadkom przestępstw popełnianych przez birmańską juntę, która w sposób siłowy próbuje spacyfikować jakiejkolwiek przejawy oporu społecznego.

22 września: prezydent Stanów Zjednoczonych wyraził chęć wzmocnienia stosunków z Filipinami. Na marginesie Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku Joe Biden spotkał się po raz pierwszy z prezydentem Filipin Ferdinandem Marcosem Jr. Liderzy obu państw omówili kwestie związane z napięciami na Morzu Południowochińskim, sojuszem z zakresu bezpieczeństwa, a także bezpieczeństwem żywnościowym i energetycznym w dobie wojny na Ukrainie. Prezydent Biden zwrócił szczególną uwagę na trudny okres dla relacji bilateralnych w ostatnich kilku latach między państwami, ale jednocześnie podkreślił kluczowe znaczenie stosunków z Filipinami dla Waszyngtonu.

29 września: Stany Zjednoczone zapowiedziały manewry z Filipinami na początku października. Ponad 2,5 tys. żołnierzy amerykańskich i filipińskich weźmie udział w manewrach KAMANDAG 6, zaplanowanych na okres 3-14 października bieżącego roku. Siły zbrojne obu państw skoncentrują się na zwiększeniu umiejętności współpracy z zakresu operacji desantowych, operacji specjalnych, ochrony bezpieczeństwa morskiego, obrony

wybrzeża, a także pomocy humanitarnej oraz misji humanitarnych. W wybranych sekcjach manewrów wezmą również udział przedstawiciele japońskich sił samoobrony oraz żołnierze z Korei Południowej w roli obserwatorów.

30 września: pełniący obowiązki ministra obrony Filipin spotkał się z sekretarzem obrony USA na Hawajach. Jose Faustino Jr. w rozmowie z Lloydem J. Austinem III omówił kwestie związane ze współpracą z zakresu obrony między państwami. Duży nacisk został położony na współpracę opartą na równym traktowaniu, mającą na celu promocję pokoju i rozwoju w regionie Indo-Pacyfiku. Przedstawiciel Stanów Zjednoczonych zaprzeczył chińskiej narracji, jakoby Waszyngton próbował zbudować organizację na wzór NATO, zrzeszającą azjatyckie państwa przeciwko ChRL.

KOMENTARZ

W dniach 8-9 września ministrowie do spraw handlu z 14 państw, w tym siedmiu państw członkowskich ASEAN (za wyjątkiem Kambodży, Birmy oraz Laosu), przeprowadzili w Los Angeles pierwsze formalne negocjacje w sprawie regionalnej inicjatywy Ram Gospodarczych Indo-Pacyfiku (Indo-Pacific Economic Framework, IPEF). Przy tej okazji warto się zatem zastanowić jak całe przedsięwzięcie może

Inicjatywa IPEF stanowi sztandarowy projekt administracji Joe Bidena, symbolizujący powrót Stanów Zjednoczonych do kompleksowego zaangażowania gospodarczego w regionie Indo-Pacyfiku po tym, jak pięć lat wcześniej Donald Trump podjął decyzję o wycofaniu się USA z Partnerstwa Transpacyficznego (Trans-Pacific Partnership, TPP). Jej celem jest zaoferowanie alternatywy dla chińskich wpływów w regionie, a co za tym idzie stanowi kolejny wymiar rywalizacji pomiędzy Waszyngtonem a Pekinem w Indo-Pacyfiku. Warto jednak zaznaczyć, że IPEF w przeciwieństwie do tradycyjnych wielostronnych umów handlowych nie przewiduje regulacji zapewniających nowych ułatwień w dostępie do rynku. Zamiast tego przyjęto podejście modułowe, polegające na tym, że poszczególne państwa posiadają swobodę wyboru konkretnych filarów IPEF, w których chcą uczestniczyć. Każdy filar reprezentuje inne, niezwiązane z dostępem do rynku, aspekty współpracy handlowej i gospodarczej. Na chwilę obecną inicjatywa składa się z czterech filarów, dotyczących handlu, łańcuchów dostaw, odnawialnych źródeł energii oraz infrastruktury, a także podatków i działań antykorupcyjnych. Pierwszy filar zamiast ułatwień w dostępie do rynku (na czym najbardziej zależy państwom Azji Południowo-Wschodniej) obejmuje inne zagadnienia związane z handlem, takie jak normy środowiskowe czy warunki pracy. Wszystko wskazuje na to, iż Stany Zjednoczone będą dążyć do wprowadzenia rygorystycznych standardów w tych obszarach, które mogą być uznane za państwa członkowskie ASEAN trudne do zaakceptowania. Zasygnalizowała to między innymi reprezentantka USA do spraw handlu Katherine Tai w maju bieżącego roku. Biorąc pod uwagę, że głównym celem IPEF jest wzmocnienie stosunków z krajami regionu i równoważenie chińskich wpływów, forsowanie surowych standardów z zakresu norm

środowiskowych i warunków pracy może okazać się przedmiotem sporów, które zmniejszą siłę oddziaływania IPEF w porównaniu do innych porozumień takich jak RCEP czy CPTPP.

O ryzyku napięć najlepiej świadczą dotychczasowe przykłady amerykańskich zastrzeżeń co do poszczególnych państw Azji Południowo-Wschodniej. Stany Zjednoczone wskazały na przemysł tekstylny w Wietnamie, który korzysta z wyrobów wytwarzanych przez tanią siłę roboczą z chińskiego Xinjiangu. Podobne wątpliwości pojawiają się w przypadku Tajlandii, która importuje bawełnę z Chin. Z kolei w przypadku Malezji zablokowano na amerykańskiej granicy eksport oleju palmowego wytwarzanego przez firmy Sime Darby Plantation Berhad oraz FGV Holdings Berhad, w przypadku których istniały podejrzenia o stosowanie przymusowej pracy.

Wyzwania związane z IPEF nie oznaczają, że już teraz można przesądzić o losie tej inicjatywy w regionie. Do tej pory strona amerykańska wykorzystywała ułatwienia w dostępie do własnego rynku jako zachętę, umożliwiającą przeformowanie wymagających rozwiązań w regionie. Biorąc jednak pod uwagę dużą opozycję wewnątrz Stanów Zjednoczonych, wobec tego rodzaju rozwiązań, Waszyngton będzie zmuszony do opracowania alternatywnego systemu zachęt. Takim substytutem może się okazać zaoferowanie ułatwień handlowych, polegających na przykład na usunięciu barier technicznych i regulacyjnych w handlu w celu zwiększeniu eksportu do USA. Ponadto Waszyngton mógłby zrezygnować z przymusowego egzekwowania surowych norm we wrażliwych obszarach IPEF na rzecz rozwijania mechanizmów współpracy ułatwiających poszczególnym państwom przyjęcie wyższych standardów środowiskowych i przestrzegania praw pracowników.

Stany Zjednoczone stoją przed dużym wyzwaniem, ponieważ będą musiały wypracować kompromisowe rozwiązania we wrażliwych kwestiach bez najłatwiejszego narzędzia polegającego na zwiększeniu dostępu do rynku. Bez przedsięwzięcia odpowiednich kroków w tym zakresie może dojść do sytuacji, w której państwa Azji Południowo-Wschodniej wycofają się z udziału w pierwszym filarze lub całej inicjatywy. Co więcej Waszyngton wyznaczył sobie bardzo ambitny cel jakim jest zakończenie negocjacji nad IPEF do listopada 2023 r., ponieważ Stany Zjednoczone będą wtedy gospodarzem szczytu liderów APEC.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

